

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата педагогічних наук,
доцента Галущенко Вікторії Іванівни на дисертацію**

Зюзіна Юрія Вячеславівоча

«Корекція порушень мовленнєвого розвитку дошкільників 3-5 років із загальним недорозвитком мовлення III рівня засобами фізичного виховання», подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 016 – Спеціальна освіта

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена модифікацією різноманітних проявів, ускладненої, найчастіше недостатньо визначеної симптоматики у дітей з порушеннями психо-мовленнєвої та рухової сфери, що спонукає до постійного пошуку нових ефективних підходів, інноваційних технологій, методик корекційно-розвиткової роботи. Важливим є тісний зв'язок між розвитком руху та мовлення, необхідність ранньої комплексної корекції, підвищення ефективності педагогічного впливу на дітей з психофізичними вадами, оптимальний розвиток потенційних можливостей їх пізнавальної, мовленнєвої та моторної діяльності, підготовка до самостійного життя та включення до соціального середовища повноправними членами суспільства.

Сучасний розвиток спеціальної освіти в Україні вимагає впровадження науково обгрунтованих моделей раннього втручання, які інтегруються у природне освітнє середовище закладів дошкільної освіти.

Саме проблема взаємозв'язку мовлення та моторики у дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) є надзвичайно актуальною, оскільки рухова активність і формування мовленнєвої системи мають єдину нейрофізіологічну основу. Розвиток дрібної та загальної моторики прямо стимулює роботу мовленнєвих зон кори головного мозку, що прискорює процес корекції та покращує комунікативні навички дитини.

Дошкільний вік є тим важливим сприятливим періодом для формування базових когнітивних, емоційно-виразних, поведінково-регуляторних, психо-моторних та мовленнєвих навичок, що підсилює значущість раннього втручання. В цьому сенсі розвиток усіх перерахованих навичок можливо максимально спрямувати та активізувати на рівні комплексного підходу саме у віці 3-5 років.

Актуальною є також потреба у розробленні нової моделі інтегрованих підходів саме засобами фізичного виховання при ЗНМ, оскільки страждають усі компоненти мовлення (звуковимова, словник, граматика, зв'язне мовлення). Разом із цим у дітей майже завжди спостерігається моторна незграбність, порушення координації, балансу та орієнтації у просторі, ритмічної здатності тощо.

Існує наукова і практична потреба у визначенні ефективності поєднання усіх складових моторно-координаційних здібностей дитини та мовленнєвої діяльності засобами фізичного виховання. Недостатньо дослідженим залишаються можливості інтеграції спеціальної програми розвитку у групове середовище закладів дошкільної освіти.

Актуальність роботи посилюється також обґрунтуванням спеціальних умов, концептуальних положень, нейрогенних передумов інтегративної діяльності моторної та мовленнєвої зон кори головного мозку людини, що забезпечують генералізацію сформованих навичок у природних соціальних контекстах.

Таким чином, дослідження має як теоретичне, так і виражене практичне значення для розвитку сучасної спеціальної освіти, логопедії, фізичної культури тощо з проблеми корекції порушень мовленнєвого розвитку дошкільників 3-5 років із ЗНМ III рівня засобами фізичного виховання.

Сутність обґрунтованості наукових положень дисертаційного дослідження є високим і забезпечується чітким методологічним підґрунтям роботи.

Теоретичні положення базуються на сучасних наукових підходах передумов інтегративної діяльності моторних і мовленнєвих сфер дитини, а також розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення і доказових практик дошкільного втручання.

Логіка дослідження є послідовною та відповідає поставленій меті, завданням, об'єкту і предмету роботи. Емпірична частина дослідження ґрунтується на валідних методах діагностики та тривалому спостереженні. Використання кількісних і якісних методів аналізу дозволило отримати достовірні та репрезентативні результати. Застосування методів математичної статистики забезпечило об'єктивність інтерпретації отриманих даних.

Висновки дисертації логічно узагальнюють результати дослідження та підтверджуються експериментальними даними.

Практичні рекомендації є науково обґрунтованими, узгодженими з результатами дослідження та придатними до впровадження в освітню практику.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному теоретичному та експериментальному обґрунтуванні створення робочої моделі педагогічної корекції праксичних складників мовленнєвого розвитку дітей 3 – 5 років із загальним недорозвитком мовлення засобами фізичного виховання.

Розкрито зміст та проведений ретельний аналіз розробленої інтегрованої методики корекції порушень праксичних складників мовленнєвого розвитку дітей 3 – 5 років із загальним недорозвитком мовлення III рівня засобами фізичного виховання.

Проаналізовано та модифіковано основні інноваційні напрями використання

засобів фізичного виховання у корекції праксичних складників мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Удосконалено та поширено існуючі підходи до діагностики, форм подачі матеріалу, основних прийомів та методів, педагогічних умов корекції праксичних складників мовленнєвого розвитку в дошкільників 3 – 5 років із ЗНМ III рівня з врахуванням основних концептуальних положень відповідних зон мозку.

Отримані результати розширюють теоретичні засади спеціальної педагогіки в галузі роботи з дітьми дошкільного віку 3-5 років із ЗНМ.

Загалом наукові результати дослідження мають вагоме значення для вдосконалення програми корекційно-розвиткової роботи з дітьми обраної категорії.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості впровадження розробленої інтегративної методики педагогічної корекції праксичних складників мовленнєвого розвитку дошкільників 3 – 5 років із загальним недорозвитком мовлення III рівня засобами фізичного виховання в програму спеціальних занять в закладах спеціальної та інклюзивної освіти.

Запропоновано та аргументовано включення спеціальних комплексів фізичних вправ з корекції та вдосконалення цілісної праксичної системи (кінестетичного, кінетичного, просторового та динамічного праксису) у дітей із ЗНМ III рівня, що поєднують рух, мовлення, просодіку, просторову орієнтацію, ритмічну здатність, цікаві інноваційні моделі (формування та корекції всіх видів бімануального праксису з координації на фоні вестибулярного збудження, з парадоксальною координації, з пластики мовлення, вправи з озвучування рухів тощо).

Розроблена модель педагогічної корекції праксичних складників мовленнєвого розвитку сприяє підвищенню ефективності корекційно-виховної та корекційно-реабілітаційної роботи, активізації мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку 3-5 років із ЗНМ.

Матеріали дослідження можуть бути застосовані у діяльності фахівців закладів спеціальної та інклюзивної освіти, психологів, педагогів, логопедів, реабілітологів, логоритмістів, інструкторів фізичної культури тощо.

Отримані результати можуть бути використані у процесі підготовки та підвищення кваліфікації фахівців спеціальної та інклюзивної освіти.

Зміст дисертації та відповідність встановленим вимогам. Зміст дисертації є логічно структурованим і повністю відповідає поставленій меті та завданням дослідження.

Робота містить послідовний виклад теоретичних засад, методології, емпіричного дослідження та узагальнення отриманих результатів.

Кожен розділ дисертації взаємопов'язаний і забезпечує цілісне розкриття

проблеми дослідження.

Перший розділ дисертації присвячено стану досліджень з корекції порушень психомовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку засобами фізичного виховання. Проаналізовано анатомо-фізіологічні передумови інтегративної діяльності моторних і мовленнєвих сфер дитини, використання значного потенціалу моторної сфери, рухової діяльності дитини в контексті покращення та корекції її психомовленнєвого розвитку.

Розкрито сутність нейропедагогічних механізмів впливу моторної сфери дитини на її мовленнєвий розвиток.

Виокремлено основні принципи корекційної роботи, що необхідно враховувати в концептуальних засадах використання значних можливостей моторної сфери та рухової діяльності дітей із ЗНМ в становленні й корекції їхнього мовленнєвого розвитку.

Другий розділ дисертації присвячено аналізу можливості рухової сфери дітей дошкільного віку в контексті поліпшення мовленнєвого розвитку.

Розкрито зміст запропонованої універсальної робочої моделі, що складається з восьми умовних блоків і розкриває зміст та структуру перспективних напрямів корекції мовленнєвого розвитку дітей із ЗНМ засобами адаптивного фізичного виховання.

Важливим є те, що стратегічні компоненти моделі створюють необхідну спрямованість корекційної роботи на довгострокову перспективу.

Проведено моніторинг практичних можливостей дитини та планування корекційної роботи. Особливої уваги в авторській методиці ігрового тестування заслуговує нейропедагогічний підхід, коли за допомогою тестового завдання можна не тільки зробити діагностику рівня за практичними функціями, але і визначити сутність первинних порушень рухової сфери.

Вагомим внеском автора є розробка авторських тренажерів, авторських тестів, що поєднують та активізують психо-емоційно-моторну та мовленнєву сфери розвитку дітей із ЗНМ (авторські тести Ю. В. Зюзіна «Качечка», «Ниточки» тощо). Проаналізовано взаємозв'язок між порушеннями у різних сферах розвитку, що підтверджує їх системний характер.

Отримані результати стали підґрунтям для подальшого проведення формувального експерименту та оцінювання ефективності запропонованої моделі корекційної роботи з дітьми означеної категорії.

Третій розділ дисертації присвячено теоретичному обґрунтуванню та експериментальній перевірці комплексної методики корекції порушень мовленнєвого розвитку дошкільників із ЗНМ засобами фізичного виховання.

Було розкрито зміст та особливості застосування техніки загальної та локальної релаксації, де доведено, що саме блок релаксації є одним з

найпотужніших напрямів корекції, детально описано 11 вузких, більш спеціалізованих секцій.

Саме ці техніки відіграють важливу роль у знятті патологічних затисків та первинних деструктивних станів, що насамперед є дуже важливими у формування мовлення дітей із ЗНМ.

Автор ретельно описав модифіковані цікаві вправи та інноваційні підходи складових компонентів методики, що включали корекцію кистьового праксису, розвиток координацій, формування дихальної функції, музикотерапія, логоритміка, театралізація в корекційно-логопедичній роботі як групового, так і індивідуального формату і відображають значущість взаємозв'язку та узгодженість вибору напрямків роботи різних фахівців, в тому числі і медичних працівників.

Проведено експериментальне дослідження ефективності інтегрованої методики корекції мовленнєвого розвитку дошкільників засобами фізичного виховання. Встановлено позитивну динаміку розвитку дітей та ефективність запропонованої автором інтегрованої методики корекції мовленнєвого розвитку дітей 3 – 5 років із ЗНМ засобами адаптивного фізичного виховання.

Повнота викладення результатів дисертаційного дослідження у наукових публікаціях є достатньою та відповідає встановленим вимогам.

Основні наукові положення, висновки та практичні результати дослідження відображено у фахових публікаціях, включених до фахових видань.

У публікаціях представлено ключові результати теоретичного обґрунтування умов корекції порушень мовленнєвого розвитку дошкільників 3-5 років із загальним недорозвитком мовлення III рівня засобами фізичного виховання.

Також висвітлено основні результати емпіричного дослідження та порівняльного аналізу ефективності індивідуального і комплексного форматів втручання.

Окремі праці містять опис розробленої комплексної методики корекції порушень мовленнєвого розвитку дошкільників із ЗНМ засобами фізичного виховання.

Результати дослідження оприлюднено також у матеріалах науково-практичних конференцій, що забезпечує їх апробацію в науковій спільноті.

Опубліковані матеріали відображають основний зміст дисертації та забезпечують його достатню наукову репрезентативність.

Таким чином, результати дослідження достатньою мірою висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Зауваження та дискусійні питання. Незважаючи на високий науковий рівень дисертаційної роботи доцільно висловити низку зауважень і побажань, що

мають переважно дискусійний характер та не знижують загальної наукової й практичної цінності дослідження:

1. У розділі I під час опису досліджуваної категорії дітей, автор використовує термін «діти-логопати». Слід зауважити, що визначений термін на даному етапі майже повністю витіснений сучасними гуманістичними та інклюзивними поняттями, які відповідають міжнародним стандартам корекційної педагогіки

2. У п. 2.1.1. С.103-104 під час опису стратегічних компонентів-блоків універсальної моделі, що створюють необхідну спрямованість корекційної роботи на довгострокову перспективу більш акцентовано увагу на дослідженні практичних можливостей дітей, запропоновано цілий комплекс складових секцій. Чи враховано вікові особливості мовленнєво-моторного розвитку досліджуваної категорії дітей окремо за віком: 3-4 та 4-5 років?

3. У розділах дисертації не визначається чіткої послідовної програми-розкладу за основними складовими наданої моделі, що узгоджується із загальною та індивідуальною програмою корекційної роботи з дітьми із ЗНМ, наприклад, за відповідними лексичними темами, врахування різносторонніх занять з поєднання як емоційно-мовленнєвої і психо-моторної сфери.

4. При оцінюванні виконання якості артикуляційного праксису п. 3.6. с. 203, розроблена автором бальна система оцінювання відображає дослідження наявної патологічно-неврологічної симптоматики, яку необхідно було відобразити в чіткому описі обраної досліджуваної категорії дітей за клінічною симптоматикою (діти із ЗНМ у структурі дизартрії, заїканні тощо, зокрема за наявним спастичним та паретичним станами м'язів).

5. По тексті дисертації визначаються стилістичні та граматичні помилки, деякі узгодження, мовленнєва надмірність, модифікація (наприклад, є думка, що..., навколо максимальному, подарна..., співвіднесення мовленнєвого дихання у дітей дошкільного віку 1:15..., і т. д., і т. п. (замість тощо), щочно-язикова, діти зі ЗНМ.

6. Запропонована комплексна методика корекції порушень мовленнєвого розвитку дошкільників із ЗНМ засобами фізичного виховання, особливо спеціальні вправи, завдання, прийоми роботи розкриває зміст розвитку багатьох сфер дітей, доречним було б розмежувати основні види завдань та розкрити зміст реалізації в корекційному процесі за участю різних фахівців (яким чином конкретні порушення моторної сфери можливо інтерпретувати у корекційному плануванні різних фахівців).

Зроблені зауваження та побажання не знижують науково-теоретичної та практичної цінності дисертаційної роботи Зюзіна Юрія Вячеславовича «Корекція порушень мовленнєвого розвитку дошкільників 3-5 років із загальним недорозвитком мовлення III рівня засобами фізичного виховання». Висловлені

побажання мають характер рекомендацій для подальшої наукової діяльності здобувача.

Висновок. Подана дисертаційна робота є завершеним, самостійним науковим дослідженням, у якому комплексно розкрито особливості корекції порушень мовленнєвого розвитку дошкільників 3-5 років із загальним недорозвитком мовлення III рівня засобами фізичного виховання.

У роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження, розроблено авторські підходи до оцінювання та розвитку моторної та мовленнєвої діяльності дітей із ЗНМ 3-5 років у систему багаторівневого моніторингу результативності втручання.

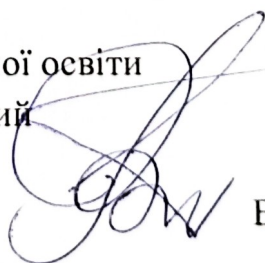
Емпірично доведено ефективність комплексного формату реалізації запропонованої методики.

Отримані результати є науково обґрунтованими, валідними та мають чітке практичне значення.

Викладене дає змогу зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження «Корекція порушень мовленнєвого розвитку дошкільників 3-5 років із загальним недорозвитком мовлення III рівня засобами фізичного виховання» є цілісною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне та практичне значення, повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами від 21.03.2022 р. №341, 19.05.2023 р., №502 від 03.05.2024 р. №507), а її автор – Зюзін Юрій Вячеславович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Вікторія ГАЛУЩЕНКО

